

БОРОТЬБА ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

М.М. Биргеу

ОХОРОНА ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА КОМПЛЕКСНОЇ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ТА СЛУЖБ МВС РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА

В умовах соціально-економічних перетворень, які відбуваються вже протягом досить тривалого часу у Республіці Молдова (як і скрізь на пост-радянському просторі), що мають на меті становлення та розширення справжньої демократії та гласності, зміцнення законності, особливої актуальності набуває проблема забезпечення та охорони правопорядку і громадської безпеки у суспільстві.

В існуючій юридичній літературі дотепер ще не склалась єдина думка щодо розуміння таких визначальних категорій як «правопорядок», «громадський порядок», «громадська безпека». Наприклад, громадський порядок одні автори ототожнюють з правопорядком або впорядкованістю суспільних відносин [1, с.8–12], інші – під ним розуміють певну поведінку людей у громадських місцях [2, с.9], треті – пов'язують це поняття з суспільними відносинами, які забезпечують створення нормальних умов для діяльності громадян, підприємств, установ, організацій.

Громадський порядок являє собою категорію, яка складається з трьох основних елементів: зміст, засоби регулювання, цілі встановлення громадського порядку [3, с.37].

Базуючись на аналізі чинного законодавства Республіки Молдова, України і Російської Федерації та практиці діяльності правоохоронних органів названих країн, можна зробити висновок, що зміст громадського порядку складають такі системи суспільних відносин:

– відносини, що забезпечують охорону життя, здоров'я, честі й гідності громадян;

– відносини, що забезпечують збереження власності;

відносини, що забезпечують нормальну діяльність підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян.

Цим обумовлені основні цілі громадського порядку, які полягають в охороні недоторканності особи, забезпеченні і збереженні власності, підтриманні необхідних умов для нормального функціонування виробничих та соціальних систем.

У цьому сенсі зміст громадського порядку тісно пов'язаний зі змістом громадської безпеки, котра являє собою відносини, пов'язані з відверненням або ліквідацією шкідливих для життя і здоров'я людей наслідків, викликаних небезпечною для оточуючих поведінкою людей або дією стихійних сил природи [4, с.8–9]. Взаємозв'язок названих і перелічених систем суспільних відносин проявляється в тому, що здійснення відносин у сфері громадської безпеки є обов'язковою умовою реального прояву відносин у

сфері громадського порядку. Тому громадську безпеку слід вважати органічною частиною громадського порядку.

Іншим обов'язковим елементом громадського порядку є засоби регулювання суспільних відносин, а саме: правові і соціальні норми (звичаї, правила, форми тощо).

Категорія «громадський порядок» певним чином співвідноситься і з поняттям «правопорядок». Правопорядок, як правило, визначають так – це особливий стан суспільних відносин, упорядкованих за допомогою закону [5, с.9]. По суті зміст правопорядку складають лише правовідносини, тобто суспільні відносини, врегульовані нормами права, у той таки час як суспільні відносини громадського порядку, як вже зазначалося, врегульовані широким асеналом засобів і не тільки правових.

Як правильно зазначено у спеціальній літературі, головна мета організації охорони громадського порядку – це забезпечення такого розташування сил і засобів правоохоронних органів та громадськості, яке б сприяло попередженню і припиненню злочинів та інших правопорушень, захисту життя, здоров'я, честі, гідності, спокою громадян, збереженню власності тощо [6, с.10]. Досягнення цієї мети за сучасних умов виявляється складним завданням, бо організація охорони громадського порядку залежить від цілого комплексу специфічних факторів, які безпосередньо впливають на розташування сил та засобів правоохоронних органів та громадськості. Теоретико-прикладним питанням вирішення цієї проблеми і присвячена дана стаття.

Важлива роль у реалізації названої мети належить поліції Республіки Молдова, а саме Департаменту охорони громадського порядку МВС РМ. Департамент охорони громадського порядку є самостійною структурною одиницею у складі МВС РМ, що керує силами забезпечення громадського порядку на всій території республіки. Основною ланкою сил, що підпорядковані названому Департаменту, є патрульно-постова служба поліції Республіки Молдова. Ця служба входить до складу названого Департаменту і вступає як основний засіб забезпечення належного громадського порядку.

Основними завданнями Департаменту охорони громадського порядку є:

- участь у реалізації державної політики, спрямованої на захист прав і свобод громадян від кримінальних посягань, забезпечення громадського порядку і спокою, боротьба зі злочинністю;

- узагальнення практики застосування законодавства, що стосується діяльності Департаменту охорони громадського порядку, розробка у встановленому порядку пропозицій щодо удосконалення відповідного законодавства;

- надання методичної допомоги територіальним підрозділам, організація тренувань співробітників з окремих аспектів службової діяльності;

- визначення на основі аналізу стану криміногенної обстановки пріоритетних напрямків діяльності підпорядкованих підрозділів, розробка і реалізація програм та планів їх діяльності, участь у підготовці, виконанні та реалізації державних програм забезпечення громадської безпеки та боротьби зі злочинністю;

– вивчення причин та умов, які сприяють вчиненню злочинів у громадських місцях;

– координація діяльності підпорядкованих підрозділів та інших, наданих для охорони громадського порядку, сил, в тому числі і в рамках профілактичної діяльності, усунення умов, що сприяють злочинам, вчинюваним у громадських місцях, а також поширенню фонових явищ злочинності (алкоголізму, наркоманії тощо);

– координація діяльність підрозділів та служб у разі проведення масових заходів, участь у спеціальних заходах з метою забезпечення громадського порядку у випадку масових заворушень тощо;

– контроль за придбанням, зберіганням і носінням вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових речовин і піротехнічних засобів, ремонтом спортивної і мисливської зброї, роботою спеціалізованих магазинів з продажу різних типів зброї і боєприпасів, а також над економічними агентами, ліцензованими МВС;

– організація та участь у профілактиці злочинів та правопорушень серед неповнолітніх;

– організація та участь у спільних заходах, спрямованих на боротьбу із проституцією, розповсюдженням порнографії, пропагандою насильства та расової ворожнечі тощо [7, п.3].

Надалі зупинимось на особливостях профілактичної діяльності підрозділів, підпорядкованих Департаменту охорони громадського порядку, на прикладі патрульно-постової служби поліції Республіки Молдова (ППСП РМ).

Реалізуючи головні функціональні завдання (забезпечення особистої безпеки громадян, охорона громадського порядку і забезпечення громадської безпеки, попередження, виявлення і припинення злочинів та інших правопорушень, участь у розкритті злочинів, захист власності від протиправних посягань [8, п.3–5]), патрульно-постова служба поліції РМ виконує наступні функції: 1) забезпечення правопорядку у громадських місцях; 2) припинення протиправних дій; 3) участь у розкритті злочинів; 4) охорона власності; 5) забезпечення безпеки дорожнього руху; 6) боротьба з правопорушеннями, скоюваними неповнолітніми; 7) профілактика правопорушень. Сучасна юридична концептуальна теорія цілком з цим погоджується [9, с.16].

Профілактика правопорушень є однією з найважливіших функцій патрульно-постової служби поліції РМ. Як правило, у більшості випадків вже сам факт перебування в громадському місці співробітника поліції у форменому одязі позитивно впливає на осіб, схильних до вчинення правопорушень, сприяє нормалізації поведінки цих осіб у громадських місцях, вселяє в громадян впевненість у власній безпеці та надійному захисті їх прав і законних інтересів [10, с.458].

Однак для повної реалізації профілактичної функції цього недостатньо. Тому співробітники патрульно-постової служби поліції зобов'язані вживати до порушників громадського порядку передбачені законом заходи, активно припиняти спроби неправомірної поведінки, виявляти місця концентрації груп неповнолітніх, припиняти діяльність осіб, які втягують не-

повнолітніх у злочинну діяльність, заняття проституцією або азартні ігри, вживання наркотичних, лікарських або інших одурманюючих засобів.

Протидія злочинності у середовищі неповнолітніх – один з пріоритетів в діяльності ППСР РМ. Беручи участь у боротьбі з правопорушеннями неповнолітніх, патрульні і постові наряди поліції зобов'язані:

- припиняти злочини і порушення громадського порядку, скоювані неповнолітніми (жебракство, бешкетництво, ігри на проїзній частині доріг, порушення правил дорожнього руху тощо);

- виявляти дітей, які заблукали і підлітків, що перебувають у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, доставляти їх до місця проживання і передавати батькам або особам, які їх заміняють, а в разі відсутності таких – в підрозділі з попередження правопорушень серед неповнолітніх або до чергових частин ОВС;

- вживати заходи, спрямовані на виявлення антигромадських груп неповнолітніх, встановлення місць їх концентрації, а також інформувати дільничних інспекторів та інспекторів у справах неповнолітніх;

- знати тих неповнолітніх, які повернулися з виховно-трудова колоній, засуджених до позбавлення волі умовно або з відстрочкою виконання вироку, що проживають на території обслуговування, контролювати їх поведінку у громадських місцях та сповіщати про всі правопорушення з їх боку інспектора у справах неповнолітніх;

- виявляти дорослих осіб, що втягують неповнолітніх у злочинну діяльність, пияцтво, наркоманію, жebraкство, проституцію, азартні ігри, інші антигромадські дії, припиняти їх злочинну діяльність або інформувати про ці факти працівників карного розшуку, дільничних інспекторів чи інспекторів у справах неповнолітніх [8, п.3–5].

Співробітники патрульно-постової служби поліції РМ, крім того, зобов'язані здійснювати активне спостереження за місцями можливої появи та переховування злочинців, виявляти обставини, що сприяють скоєнню злочинів та інших правопорушень, і вживати заходів щодо їх усунення, вчасно застерігати громадян від вчинення протиправних дій, роз'яснювати їм неприпустимість антигромадської поведінки [8, п.96].

Слід обов'язково звернути увагу на те, що за будь-яких умов співробітник поліції повинен бути ввічливим і тактовним з громадянами, свої вимоги і зауваження викладати у переконливій та зрозумілій формі, не вдаватися до суперечок та дискусій, бути вимогливим та принциповим. У розмові з громадянами поліцейський має проявляти спокій і витримку; він не повинен відповідати брутальністю на брутальність, керуватись неприязними почуттями тощо.

У разі висловлення на адресу співробітника образливих реплік, йому необхідно проявити такт і витримку, надаючи можливість громадянину заспокоїтись та зрозуміти свою провину. Наразі завжди слід пам'ятати, що будь-яка людина, яку зупиняє співробітник поліції з якогось приводу, переживає стресовий стан, що може змінити її поведінку. В такий момент ввічлива людина здатна стати грубою; спокійна – дратівливою і нетерплячою; сором'язлива – рішучою. З огляду на це, співробітник поліції не повинен

проявляти різкість або нетерпимість, адже дуже важливо, щоб його дії знаходили розуміння і підтримку у пересічних громадян.

Коли ж образи повторюються або несуть свідомий чи провокаційний характер, варто рішуче припинити такі протиправні дії: зробити порушнику зауваження, скласти протокол про адміністративне правопорушення, доставити порушника в поліцію для проведення профілактичної бесіди тощо.

Здійснюючи патрулювання, наряди ППСР РМ до того ж встановлюють місця можливого вчинення злочинів, місця концентрації осіб з антигромадською спрямованістю поведінки, схильних до скоєння злочинів тощо. Співробітники патрульно-постової служби поліції виявляють і затримують в ході несення служби жебраків, повій, допомагають громадянам, які перебувають у безпорадному або непритомному стані, небезпечному для їх життя і здоров'я.

За родом своєї професійної діяльності та завдяки її організації ППСР РМ часто й густо перша виявляє та інформує відповідні комунальні служби про несправності міських комунікацій: каналізації, водопроводу, газопроводу, освітлення, електромережі тощо. І хоча цей напрямок не можна віднести до суто правоохоронної діяльності, з точки зору громадської безпеки він має сенс.

Обов'язково слід звернути увагу на ще один аспект профілактичної діяльності патрульно-постової служби поліції Республіки Молдова. Вона була б значно менш результативна, більш складна, а в деяких випадках і неможлива без взаємодії з іншими службами поліції і громадськістю. Тому в управлінні нарядами патрульно-постової служби значне місце посідає організація постійної взаємодії сил ППСР між собою, з оперативним та інспекторським складом галузевих служб органів внутрішніх справ, а також із громадськістю, що бере посильну участь в охороні громадського порядку.

З цією метою патрульні і постові міліціонери повинні наполегливо працювати над встановленням ділових контактів з місцевим населенням, адміністраціями підприємств та організацій, посадовими особами і працівниками житлово-комунальних установ, які можуть надати реальну допомогу або іншим чином сприяти охороні громадського порядку [9, с.21]. Взаємодія забезпечується єдиним розумінням спільного завдання і способів його виконання, урахуванням оперативної обстановки та особливостей відповідної території, наявністю всіх форм зв'язку (прямої і зворотної дії), а також координацією взаємодіючих сил і засобів, контролем за їх діяльністю з боку керівництва відповідних служб та підрозділів.

Взаємодія патрульно-постової служби з іншими підрозділами і службами поліції у забезпеченні громадського порядку здійснюється в ході підготовки і проведення комплексних відпрацювань та під час культурно-масових заходів; у процесі спільного патрулювання; шляхом навчання оперативним і інспекторським складом патрульно-постових нарядів формам і методам роботи, прищеплювання їм необхідних вмінь та навичок (особистого розшуку, спостереження тощо); у процесі взаємообміну інформацією про стан і зміни в оперативній обстановці в місцях несення служби.

Крім того, представники інших галузевих служб поліції беруть участь у перевірках несення служби патрульно-постовими нарядами, а також у необхідних випадках надають їм допомогу під час затримання та доставлення до ОВС правопорушників.

Висока ефективність діяльності патрульно-постової служби поліції РМ, що відбувається в умовах швидко змінюваної оперативної обстановки, може бути досягнута лише за умови правильного, вмілого і своєчасного використання сил і засобів охорони громадського порядку з урахуванням специфіки конкретних обставин, що сформувались на даний час. Крім того, вона досягається шляхом маневрування силами і засобами, тобто переміщенням підрозділів і нарядів патрульно-постової служби по території обслуговування з метою їх раціонального зосередження у відповідних місцях та в потрібний час в інтересах вчасного попередження правопорушень.

Усе викладене дозволяє зробити висновок про складові ефективності роботи патрульно-постової служби, які, на наш погляд, багато в чому залежать від:

- знання законів, інструкцій та відомчих наказів МВС, які регламентують питання забезпечення громадської безпеки, охорони громадського порядку та оперативної службової діяльності поліції Республіки Молдова, а також набуття необхідних вмінь та навичок профілактичної діяльності;
- вміння запобігати і припиняти злочини та інші правопорушення, виявляти обставини, що сприяють їх вчиненню, і в межах власних повноважень вживати заходів щодо усунення виявлених негативних фактів;
- плідно співпрацювати з іншими службами та підрозділами поліції, іншими правоохоронними органами, громадськістю та населенням для реалізації спільних завдань та досягнення єдиної стратегічної мети профілактики злочинів – мінімізації їх кількості до соціально толерантного рівня.

Список літератури: 1. Матышевский П.С. Ответственность за преступления против общественной безопасности, общественного порядка и здоровья населения. М., 1964. 2. Кузнецов Н.В. Уголовная ответственность за нарушение общественного порядка. М., 1963. 3. Еропкин М.И. Управление в области охраны общественного порядка. М., 1965. 4. Аврутин Ю.Е., Кикоть В.Я., Сыдорук И.И. Правопорядок: организационно-правовое обеспечение в Российской Федерации. Теоретическое административно-правовое исследование: Монография. М., 2003. 5. Явич Л.С. Социалистический правопорядок. М., 1972. 6. Околович Л.Я. Организация охраны общественного порядка по единой дислокации. Учебное пособие. М., 1979. 7. Регламент Управления общественной безопасности Генерального Инспектората полиции Республики Молдова, утвержденный приказом МВД РМ № 129 от 01 апреля 2003 г. 8. Устав патрульно-постовой службы полиции, утвержденный приказом МВД РМ №157 от 26 июля 1994 г. 9. Административная деятельность органов внутренних дел. Часть особенная / Под ред. д-ра юрид. наук, проф., академика РАЕН А.П. Корнева М., 2001. 10. Этика сотрудников правоохранительных органов: Учебник. М., 2002.

Надійшла до редколегії 27.08.04